

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון	-	סיפור (מעשה חכמים וסיפור עברי קצר)	-	(20x1)	-	20	נקודות
פרק שני	-	יצירות מאת עגנון	-	(30x1)	-	30	נקודות
פרק שלישי	-	קריאה מונחית	-	(20x1)	-	20	נקודות
פרק רביעי	-	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,	-				
		שירה עברית מודרנית)	-	(15x2)	-	30	נקודות
			-			100	נקודות
							סך הכול
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפורת (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2.

מעשה חכמים

1. קראו את מעשה החכמים "מר עוקבא ואשתו" שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

מר עוקבא - הָיָה עָנִי בְּשִׁכּוּנָתוֹ,

וְהָיָה רָגִיל כָּל יוֹם לִזְרֹק לוֹ אַרְבָּעָה זֹזִים בְּצִנּוֹר הַדָּלָת.

פַּעַם אַחַת אָמַר: אֵלֶּךְ וְאַרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עָמִי טוֹבָה זֹאת.

אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁקָה מֵר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ הַרְבֵּה וְהִלָּכָה אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ.

כִּינּוֹ שָׁרָאָה אוֹתָם הָעָנִי שֶׁהָטוּ עֲצָמָם לַדָּלָת - יָצָא אַחֲרֵיהֶם.

בְּרַחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גָּרוֹף.

נִכְווּ רָגְלָיו שֶׁל מֵר עוֹקְבָא.

אָמְרָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ: תֵּן רָגְלֶיךָ עַל רָגְלִי.

חָלְשָׁה דַּעְתּוֹ.

אָמְרָה לוֹ: אֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהִנָּאֲתִי קְרוֹבָה.

מעשה החכמים הזה מעמיד את דרך הנתינה של מר עוקבא כנגד דרך נתינת הצדקה של אשתו.

א. תארו כל אחת מדרכי נתינת הצדקה, וציינו את ההבדלים ביניהן.

הסבירו את התרומה של הניגוד בין דרכי נתינת הצדקה לבניית משמעות מעשה החכמים הזה.

איזו מדרכי נתינת הצדקה שתיארתם מְסַפֵּר המדרש מעדיף? הוכיחו את דבריכם מן הסיפור.

(15 נקודות)

ב. לדעתכם, איזו מדרכי נתינת הצדקה עדיפה כיום? נמקו את תשובתכם. (5 נקודות)

סיפור עברי קצר

2. שבירים / דבורה בארון

הסיפור "שבירים" מתאר את חייה של חיה פרומה מילדותה ועד מותה.

א. תארו שלושה אירועים בחייה של חיה פרומה. (9 נקודות)

ב. הסבירו מהו השינוי בעולמה הפנימי של חיה פרומה וביחסיה עם הסובבים אותה שחולל כל אחד מן האירועים שתיארתם.

(11 נקודות)

פרק שני – יצירות מאת עגנון (30 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 3–6.

3. תהלה

מהו סוג המספר (מספר כל-יודע / מספר גיבור / מספר עד) בנובלה תהלה? הסבירו והדגימו את ההשפעה של סוג המספר על הצגת ההתרחשות והדמויות בנובלה.

4. והיה העקוב למישור

א. לפניכם קטע מן הנובלה "והיה העקוב למישור", ובו דברי המספר לאחר שנודע בבוץ'אץ' על מות הקבצן שקנה את מכתב ההמלצה של מנשה-חיים.

קראו את הקטע, וענו על השאלה שאחרי.

"אך לא סדום בוצ'אץ' כי תיתן לעלובת רעב לגווע ובהתאסף ראשי עם לטכס עצה על אודות קניין קרקעות לקבורה והרמת שכירים לצבא הייתה התעוררות גדולה בחדר הקהל גם בנידון העגונה ורבים מצאו שראוי לתמוך בה ואין פוצה פה כנגד המצווה הזאת. אפס לכלל מעשה לא באו, חס ושלום שאנשי בוצ'אץ' מתרפים מדבר מצווה להתעסק בה."

הסבירו את הביקורת על החברה בעיירה שבאה לידי ביטוי בקטע. הביאו דוגמה נוספת לביקורת על החברה מן הנובלה כולה. (13 נקודות)

ב. בנובלה זו באות לידי ביטוי גם ביקורות על תכונות אופי של כמה מן הדמויות.

בחרו בדמות אחת שיש ביקורת על תכונת אופי אחת שלה, והסבירו כיצד ביקורת זו באה לידי ביטוי בנובלה. הביאו שתי דוגמאות לדברים מן הנובלה. (17 נקודות)

5. סיפור פשוט

תארו כיצד הקונפליקט בין היחיד לבין החברה בא לידי ביטוי ברומאן "סיפור פשוט". הסבירו את תרומתו של קונפליקט זה לעיצוב הדמויות ולבניית משמעות הרומאן.

6. תהלה / והיה העקוב למישור / סיפור פשוט

לדמות משנית יש שני תפקידים עיקריים ביצירה: להדגיש מאפיינים של הדמות המרכזית ולקדם את העלילה. בחרו בדמות משנית אחת ביצירה מאת עגנון שלמדתם. הסבירו והדגימו כיצד הדמות שבחרתם ממלאת את שני התפקידים.

פרק שלישי – קריאה מונחית (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 7–10.

7. מִישֶׁהוּ לְרוּץ אֶתוֹ / דּוִיד גְּרוֹסמָן

ברומאן יש דמויות השייכות לזרם המרכזי (מיינסטרים) של החברה הישראלית ודמויות שנמצאות בשולי החברה. בחרו בשתי דמויות מן הרומאן – אחת מן הזרם המרכזי ואחת משולי החברה. תארו אותן, וצינו מאפיין אחד לכל אחת מהן. הסבירו את התרומה של כל אחת מן הדמויות שבחרתם להבנת הערכים העולים מן הרומאן.

8. בּוֹאֵי הָרוּחַ / חיים סבתו

ברומאן "בואי הרוח" הכותב משתמש באמצעים אומנותיים שונים: אנלוגיות (הקבלות וניגודים), מוטיבים, סמלים, ארמזים, זיקות אינטרטקסטואליות ועוד. בחרו בשניים מן האמצעים האלה, והסבירו את תרומתם להבנת הרומאן והדמויות. הדגימו את דבריכם.

9. אֵל תִּיגַע בְּזַמִּיר / נל הרפר לי

כאשר סקאוט שואלת את אטיקוס מדוע הוא מגן על טום רובינסון, הוא עונה: "מכמה סיבות... הסיבה העיקרית היא שאם לא הייתי מגן עליו, לא הייתי יכול לעבור בעיר בראש מורם, לא הייתי יכול לייצג את המחוז בבית המחוקקים, אפילו לא הייתי יכול יותר לאסור עלייך או על ג'ם לעשות משהו". הסבירו את תשובתו של אטיקוס, וכתבו מה אפשר ללמוד ממנה על הערכים שאטיקוס דוגל בהם. הביאו מן הרומאן דוגמה נוספת, שבה ערכים אלה באים לידי ביטוי.

10. מִישֶׁהוּ לְרוּץ אֶתוֹ / דּוִיד גְּרוֹסמָן; בּוֹאֵי הָרוּחַ / חיים סבתו; אֵל תִּיגַע בְּזַמִּיר / נל הרפר לי

ביצירות ספרות רבות באות לידי ביטוי התנהגויות אנושיות, המביעות אהבה, שנאה, קנאה, ידידות ועוד. תארו שתי התנהגויות אנושיות הבאות לידי ביטוי ברומאן שקראתם, והסבירו את תרומתן להתפתחות העלילה.

פרק רביעי – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית) (30 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 11–18.

שימו לב: בפרק זה שמונה שאלות. יש לענות על שתי שאלות: על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 11–13) ועל שאלה אחת משירה עברית מודרנית (שאלות 14–18).
(לכל שאלה – 15 נקודות; סך הכול – 30 נקודות)

שירת ימי הביניים

11. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שַׁחְרִי וְנִשְׁפִּי / שלמה אבן גבירול

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שַׁחְרִי וְנִשְׁפִּי / וּפְרָשְׁתִּי לְךָ כְּפִי וְאַפִּי.
לְךָ אֶהְיֶה בְּלֵב צָמָא, וְאַדְמָה / לְדָל שׁוֹאֵל עָלֵי פֶתַחַי וְסָפִי.
מְרוֹמוֹת לֹא יִכְלוּךָ לְשַׁבְתָּךְ - / וְאוֹלָם יֵשׁ מְקוֹמְךָ תוֹךְ סְעָפִי!
הֲלֹא אֶצְפֵּן בְּלִבִּי שֵׁם כְּבוֹדְךָ / וְגִבֹּר חֲשָׁקְךָ עַד יַעֲבֹר־פִּי:
אֲנִי עַל כֵּן אֶהוֹדָה שֵׁם אֱ-דֹנִי / בְּעוֹד נִשְׁמַת אֱ-לֹהִים חֵי בְּאַפִּי.

א. תארו והדגמו את היחס של הדובר בשיר כלפי א-לוהיו על פי השיר כולו. הסבירו כיצד הדימוי בבית השני תורם להבנת יחס זה. (10 נקודות)

ב. ציינו אמצעי אומנותי נוסף (מלבד דימוי) שבא לידי ביטוי בשיר, והסבירו כיצד הוא מבטא את יחסו של הדובר לא-לוהיו. (5 נקודות)

12. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

יְפֵה נוֹף / יהודה הלוי

יְפֵה נוֹף, מְשׁוֹשׁ תִּבְלִי, קָרִיָּה לְמִלְךָ רֵב, / לְךָ נִכְסָפָה נְפִשִּׁי מִפָּאֲתִי מְעֵרֵב!
הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדְךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
וּמִי יִתְּנִי עַל כִּנְפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדַמְעָתִי עֶפְרָה וְיִתְעַרֵּב!
דְּרָשְׁתִּיךָ, וְאִם מִלִּפֶּה אֵין בָּךְ וְאִם בְּמִקּוֹם / צָרִי גִלְעָדָךְ - נָחַשׁ שָׂרָף וְגַם עֲקָרֵב.
הֲלֹא אֶת אֲבִנֶיךָ אֲחוּגִן וְאַשְׁקִם / וְטַעַם רִגְבֶּיךָ לְפִי מִדְּבַשׁ יַעֲרֵב!

א. הסבירו והדגמו כיצד יחסו של הדובר לציון בא לידי ביטוי בתפארת הפתיחה ובתפארת הסיום. (8 נקודות)

ב. ציינו והסבירו שניים מן האמצעים האומנותיים בביתים 2–4, שבעזרתם הדובר מבטא את יחסו לציון. (7 נקודות)

שירת ביאליק

13. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

בית 1	כלם נשא הרוח, כלם סחף האור, שירה חדשה את בקר חיהם הרניה; ואני, גוזל רך, נשתכחתי מלב תחת כנפי השכינה.
בית 2	בדד, בדד נשארתי, והשכינה אף היא כנף מינה השבורה על ראשי הרעידה. ידע לבי את לבנה: חרד חרדה עלי, על־בנה, על־יחידה.
בית 3	כבר נתגרשה מפל־האיות, רק־עוד פנת סתר שוממה וקטנה נשארה – בית־המדורש – ותתכס בצל, ואהי עמה יחד בצרה.
בית 4	וכשפלה לבבי לחלון, לאור, וכשצר־לי המקום מתחת לכנפה – כבשה ראשה בכחפי, ודמעתה על־דף גמרתי נטפה.
בית 5	חרש בכטה עלי ותתרפק עלי, וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי: "כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם, ואותר לבדי, לבדי..."
בית 6	וכעין סיום של־קינה עתיקה מאד, וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת, שמעה אזני בבכי החרישית ההיא ובדמעה ההיא הרוחת –

- א. בבית הראשון הדובר בשיר משתמש בצירוף המילים "שירה חדשה", ובבית האחרון הוא משתמש בצירוף המילים "קינה עתיקה".
הסבירו את המשמעות של ניגוד זה בהקשר של התהליך שעבר הדובר בשיר. הדגימו את דבריכם. (8 נקודות)
- ב. ציינו שני ניגודים נוספים בשיר, והסבירו את תרומתם להבנת משמעות השיר. הדגימו את דבריכם. (7 נקודות)

שירה עברית מודרנית

משפחה

14. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

פרכת / אמנון שמוש

אֶמִי אֶהְבֶּה אֶת יָפִי	אוֹתִיּוֹת שֶׁל אָבִי
הַמָּלִים	סְמָלִים שְׁאֶהֱב
שְׁחַבְרוּ לָהֶן יַחֲדוֹ	חוּטִים שֶׁל כֶּסֶף
אָבִי אֶהֱב אֶת	עִם חוּטִים שֶׁל
הָאוֹתִיּוֹת	זָהָב
שְׁיַצְאוּ מִתַּחַת יָדָיו	עַל גִּבִּי
	פְּרוֹכוֹת
מָלִים שֶׁל אֶמִי	שֶׁל בֵּית כְּנָסֶת
חוּט שֶׁל חֵן חוּט	
שֶׁל חֶסֶד	אָבִי הוֹתִיר לִי
מְשׁוֹךְ הָיָה עָלֶיהָ	אַחֲרָיו -
כוֹרֶכֶן לְמִנְגִּינָה	לֹא כֶסֶף
מְכַנְסֶת	לֹא זָהָב
	רֵק
	רֹאשׁוֹ שֶׁל חוּט
	וְנִחִילִי אוֹתִיּוֹת
	יֵהָא לוֹ שִׁירִי
	זֶה
	פְּרֻכַּת מַעַט
	תְּלוּיָה
	לְתַלְפִּיּוֹת.

א. בחרו בשתי מטפורות מן השיר, והסבירו אותן. בתשובתכם כתבו גם כיצד מטפורות אלה תורמות להבנת העולם הרוחני של הדובר בשיר ושל הוריו. (10 נקודות)

ב. הסבירו כיצד המטפורות בשיר "דברי רקע ראשוניים" תורמות לעיצוב העולם הרוחני המתואר בו. (5 נקודות)

אדם מול בוראו

15. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אִי / זלדה

אִנִּי דוֹרְכֶת עַל הָאֲדָמָה
כְּמוֹ עַל גּוֹף חֵי
כְּאוֹתָם פְּלִיטֵי אֲנִיָּה
שֶׁעָמְדוּ עַל גִּבּוֹ שֶׁל לִוְיָתָן
כִּי טֵעוּ בְּמַרְאֵה הָעֵינַיִם.

אִנִּי דוֹרְכֶת עַל הָעֶפֶר
שֶׁתַּחֲתִיו מְדַבְּרִים הַמֵּים
מְדַבְּרִים שְׂרָשִׁים
מְדַבְּרוֹת מִתְּכוֹת
קוֹל הַמוֹנֵם מַחְרִישׁ אֶת אֲזִנִּי
מִסְחָרֵר אֶת לִבִּי
גַם הָאִוִּיר מִתְנוּעֵעַ וְשָׁר
וּבְגָבֵהִים מִתְפּוֹצְצִים עוֹלָמוֹת.

רַק הַמַּחֲשָׁבָה עַל אֱ-לֹהִים
הִיא אִי בְּמַעֲרַבְלֶת.

- א. הסבירו את הבית השני בשיר, וכתבו כיצד הוא מבטא את תחושותיה של הדוברת. בתשובתכם התייחסו לאחד מן האמצעים האומנותיים בבית זה, והסבירו מהי תרומתו לביטוי תחושותיה של הדוברת. תארו את השינוי שחל בתחושות אלה בשתי השורות האחרונות של השיר. (11 נקודות)
- ב. תארו והסבירו את תחושות הדובר כלפי א-לוהיו בשיר "גדולים מעשי א-לוהי" מאת אמיר גלבו. (4 נקודות)

שירים בצל השואה

16. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אֲבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדָרוֹךְ.
בְּאֶזֶן הַשְּׂמָאלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זֶכֶר לְסִטְרָה מִכְּפֹו שֶׁל אֶס־אֶס.
בְּאֶזֶן הַזֹּאת הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֶף אֶת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאֶפְרָכֶסֶת
לְסִיּוּטִים שֶׁבָּאִים לֹו
מְדוּרָה, מְבוֹנָה, מְאֻשּׁוּיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אֲבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוּמִי טוֹב
וְאַחֵר כֵּן הוּא הוֹפֵךְ אֶת רֹאשׁוֹ עַל הַכֶּר הַרְטוּב
וְנִרְדָּם עַל צִדוֹ הַיָּמִי
נוֹתֵן אֶת אָזְנוֹ הַמְתָּה לְבִכְיִי
בְּכִי הַמְהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

א. הסבירו את המושג "לשון צפנים" בהקשר של שירי שואה.

בחרו בשתי דוגמאות ל"לשון צפנים" בשיר, והסבירו את תרומתן להבנת עולמו הנפשי של האב כפי שהוא מתואר בשיר.

(10 נקודות)

ב. בחרו בדרך עיצוב נוספת (מלבד "לשון צפנים") בשיר "שתיקות" מאת איתמר יעוז־קסט. הסבירו והדגימו כיצד דרך עיצוב

זו תורמת להבנת השיר. (5 נקודות)

זוגיות

17. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אזון עדין / סיון הר שפי

אֶת הַשֶּׁבֶת שְׁלָנוּ
שָׁרַק אָנִי יְכוּלָה לְהַכְנִיס
שָׁרַק אַתָּה יְכוּל לְהוֹצִיא
מִחֲזִיקִים שְׁנֵי גֵרוֹת.
אֲבָל בְּסוּפָה נְהִיִּים אֶחָד
שְׁתֵּי פְתִילוֹת בְּגָד אֶחָד
לְהִתְחַלֵּה חֲדָשָׁה.
וּבְרֹאשִׁית הָיִינוּ דוֹפְרָצוּפִין
בְּחוּט שְׂדֵרָה הָיָה תְּלוּי עוֹלָם.
עֲכָשׁוּ שְׁנֵי עֲמוּדֵי שְׂדֵרָה
מִחֲזִיקִים בֵּית
וּכְשֶׁאֲנִי קָצַת מִתְכוּפֶפֶת,
וּכְשֶׁאַתָּה, אֲזוֹן עָדִין.

א. קשר זוגי הוא קשר מורכב, שבו יש צדדים של "ביחד" וצדדים של "לחוד".

תארו את המורכבות של הקשר הזוגי המוצג בשיר.

הסבירו והדגימו (בעזרת שתי דוגמאות לפחות) כיצד הלשון הציורית בשיר מסייעת לעצב את תיאור המורכבות שבקשר זה.
(10 נקודות)

ב. כתבו מה מאפיין את הקשר בשיר "פגישה חצי פגישה" מאת רחל המשוררת. בתשובתכם התייחסו לאמצעי אומנותי אחד שתורם להבנת הקשר המתואר בשיר. (5 נקודות)

אדם וזהותו

18. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

גאָנָה / דליה רביקוביץ

אָפּלו סלעים נשברים, אָני אומרת לך,
ולא מחמת זקנה.
שנים רבות הם שוכבים על גבם בחם ובקר,
שנים כה רבות,
כמעט נוצר רשם של שלווה.
אין הם זזים ממקומם וכך נסתרים הבקיעים.
מעין גאָנָה.
שנים רבות עוברות עליהם בצפיה.
מי שעתיד לשבר אותם
עדן לא בא.
ואז האזוב משוגשג, האצות נגרשות והים מגיח וחוזר,
ודומה, הם ללא תנועה.
עד שיבוא כלב ים קטן להתחנף על הסלעים
יבוא וילך.
ופתאם האבן פצועה.
אמרתי לך, כשסלעים נשברים זה קורה בהפתעה.
ומה גם אנשים.

א. בשירים רבים תיאורי הטבע משמשים לתיאור בני האדם, ויש להם משמעות סמלית.

הסבירו קביעה זו על פי השיר. בססו את דבריכם על שלוש דוגמאות מן השיר. (10 נקודות)

ב. הסבירו כיצד אחד מן האמצעים האומנותיים בשיר "אורן" מאת לאה גולדברג תורם להבנת המצוקה או הקושי של הדוברת בשיר. (5 נקודות)

בהצלחה!